

ONA TILI TA'LIMIDA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMASI BO'YICHA TESTLARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI

*Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch
doktoranti Abduraimova Dilobod G'ulom qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ona tilini o'qitishda o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish va rivojlantirish ; eshitib tushunish ko'nikmasini baholash zarurati;

Kalit so'zlar: darslik, test, CEFR standartlari, tinglab tushunish, ko'nikma ,malaka, tajriba, savol, topshiriq

Title: The Necessity of Developing Tests for Listening Comprehension Skills in Mother Tongue Education

Abstract: The article focuses on developing and improving listening comprehension skills in mother tongue education. It emphasizes the need to assess listening comprehension skills.

Keywords: Textbook, test, CEFR standards, listening comprehension, skill, experience, question, task.

Hozirgi globallashuv davrida axborot oqimining tezligi va hajmi ortib bormoqda. Bu sharoitda ona tili ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish va baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Tinglab tushunish nafaqat o'zgalar nutqini anglash, balki axborotni qayta ishlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish kabi kognitiv jarayonlarni ham o'z ichiga oladi. Ona tili

ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmasini baholashning ahamiyati juda katta, chunki u nafaqat o'quvchilarning tilni o'zlashtirish darajasini aniqlashga yordam beradi, balki o'quv jarayonini takomillashtirish va o'qitish usullarini optimallashtirish uchun ham muhim ma'lumotlar beradi. Tinglab tushunishni baholash quyidagi bir qancha imkoniyatlarni beradi:

1. O'quvchilarning til kompetensiyasini aniqlash:

- Tilni bilish darajasi: Baholash orqali o'quvchilarning lug'at boyligi, grammatik bilimlar va fonetik anglash darajasi aniqlanadi. Bu o'qituvchilarga o'quv materiallarini moslashtirish va differensial yondashuvni qo'llash imkonini beradi.
- Tushunish qobiliyati: Tinglab tushunishni baholash, o'quvchilarning matnni umumiy mazmunini, asosiy g'oyalarni va muhim detallarni tushunish qobiliyatini aniqlaydi. Bu orqali o'quvchilarning analitik fikrlash va xulosa chiqarish qobiliyatlari ham baholanadi.
- Ko'nikmalarni rivojlantirish: Baholash natijalari o'quvchilarning qaysi ko'nikmalarini (masalan, so'z boyligi, grammatika, talaffuz) rivojlantirish kerakligini ko'rsatadi.

2. O'quv jarayonini takomillashtirish:

- Dars samaradorligi: Tinglab tushunish baholashlari darsning samaradorligini baholashda muhim rol o'ynaydi. Agar o'quvchilarning aksariyati matnni tushunishda qiynalsa, demak o'qitish usuli yoki materiallar qayta ko'rib chiqilishi kerak.
- O'qitish usullarini optimallashtirish: Baholash natijalari o'qituvchilarga o'qitish usullarini, materiallarni va topshiriqlarni o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishga yordam beradi.

- Qayta aloqa: Baholash o'quvchilarga o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini bilishga yordam beradi. Bu ularga o'z-o'zini takomillashtirishga va o'quv maqsadlariga erishishga motivatsiya beradi.

3. Baholash usullarini tanlash:

- Turli baholash usullari: Tinglab tushunishni baholash uchun turli xil usullar mavjud: testlar, savol-javoblar, insholar, taqdimotlar, loyihalar va boshqalar. Har bir usulning o'z afzalliklari va kamchiliklari bor, shuning uchun o'qituvchi vaziyatga qarab eng mos usulni tanlashi kerak.

- Integratsiyalashgan baholash: Tinglab tushunishni boshqa til ko'nikmalari (gapirish, o'qish, yozish) bilan integratsiyalashgan holda baholash tavsiya etiladi. Bu o'quvchilarning tilni to'liq o'zlashtirish darajasini aniqlashga yordam beradi.

- Authentic baholash: Haqiqiy hayotdagi vaziyatlarga o'xshash topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini baholashga yordam beradi.

Hozirgi kunda Ona tili darsliklarida tinglab tushunishga oid mashqlar va topshiriqlar mavjud. Darsliklardagi mashqlar har doim ham o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondira olmaydi. Shuning uchun o'qituvchi o'z darslarida qo'shimcha materiallardan foydalanishi va turli baholash usullarini qo'llashi zarur. Ona tili ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunishi, ularni o'qitish jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning muloqot qilish, fikrlarini ifoda etish va tilni amalda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Umumta'lim maktablarida ona tili darsligida tinglab tushunish bo'yicha topshiriqlar keltirilgan.

Misol uchun, 7-sinfga mo'ljallangan "Ona tili" darsligida (masalan, Davlat ta'lim standarti asosida ishlab chiqilgan darsliklarda) tinglab tushunish bo'yicha qator topshiriqlar mavjud. Darslikning 24-betida eshitib tushunishga oid "Chumchuqlarga qiron keltirgan Xitoy" mavzusida audiomatn berilgan. Ushbu

matn orqali o'quvchilar o'z e'tiborini matnni tinglashga va uning mazmunini tushunishga qaratishi uchun mo'ljallangan savollar berilgan.

Savollar faqat matn umumiy mazmunini tushunishga qaratilgan va bunday topshiriqlarni yanada mukammallashtirish mumkin.

Topshiriqlarni yanada mukammallashtirish uchun:

1. Interaktiv o'yinlar: O'quvchilarni matnni tinglashdan keyin guruhlariga bo'lish va ulardan o'z fikrlarini muhokama qilish uchun vaqt ajratish. Bu, tinglab tushunishni takomillashtirishga yordam beradi.

2. Visual yordamlar: Tinglagan matnni qulayroq tushunish uchun vizual materiallar (rasmlar, diagrammalar)dan foydalanish. Bu, o'quvchilarning tasavvurlarini kengaytirishga va materialni yaxshi eslab qolishlariga yordam beradi.

3. Savol-javob sessiyalari: Matnni tinglagandan keyin o'quvchilarga individual yoki guruh vaqtida savol berish orqali tushunish darajasini baholash. Bu, o'quvchilarning faolligini oshirishga olib keladi.

4. Yordamchi qo'llanmalar: Darsliklar bilan bir qatorda yordamchi qo'llanmalar, masalan, tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishga mo'ljallangan o'yinlar, quizzlar yoki ko'rish orqali taqdimotlar qo'shish.

5. Akustik texnologiyalardan foydalanish: Eshitish materiallarini audio qayd etish, podkastlar yoki video darslar shaklida taqdim etish. Bu, o'quvchilarning qiziqishini oshirishga va materialni yanada qiziqarli qilishga yordam beradi.

Yuqoridagi usullarni qo'llash orqali ona tili ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalarini mukammalroq qilish mumkin. Shuningdek, har bir o'quvchi o'zining individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayoniga jalb qilinishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, ona tili ta'limida o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmasini baholash o'quv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu baholash o'quvchilarning tilni o'zlashtirish darajasini aniqlashdan tashqari, o'qitish metodlarini takomillashtirish, o'quv materiallarini moslashtirish va o'quv maqsadlariga erishish uchun muhim ma'lumotlar beradi. Davlat ta'lim standartlari (DTS) va Umumevropa Til Kompetensiyasi Standartlari (CEFR) kabi standartlarga asoslangan holda turli baholash usullaridan foydalanish o'qituvchilarga o'quvchilarni ob'ektiv baholashga, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga va o'quv jarayonini samaraliroq tashkil etishga yordam beradi. Tinglab tushunish ko'nikmasini baholashga e'tibor qaratish orqali biz o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga, axborotni qayta ishlash qobiliyatini oshirishga va ularni kelajakdagi hayotga tayyorlashga hissa qo'shamiz.